

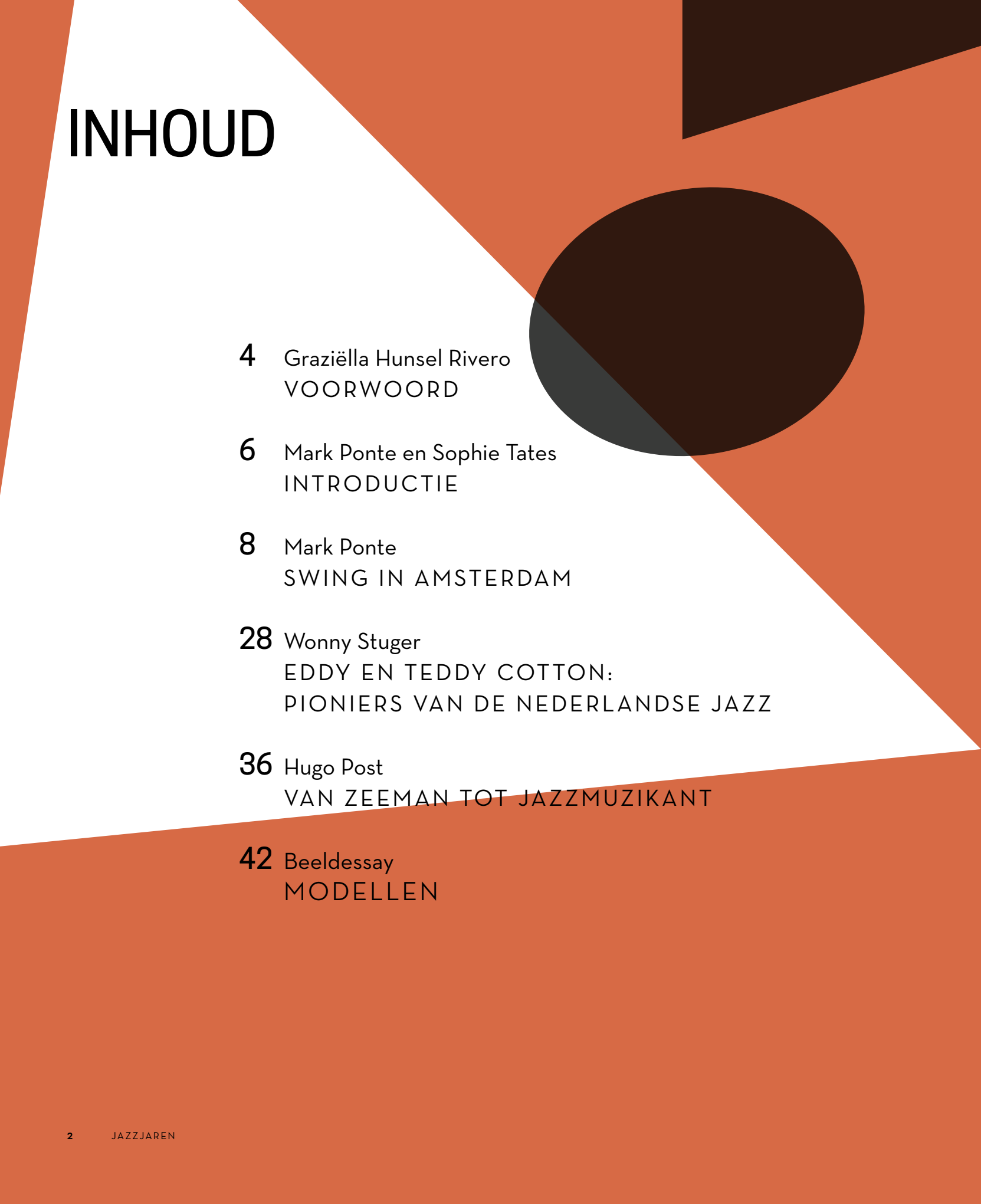

JAZZ AREN

MENSEN,
MIGRATIE EN
MUZIEK
IN AMSTERDAM,
1930-1939

W BOOKS

INHOUD

-
- 4 Graziëlla Hunsel Rivero
VOORWOORD
 - 6 Mark Ponte en Sophie Tates
INTRODUCTIE
 - 8 Mark Ponte
SWING IN AMSTERDAM
 - 28 Wonny Stuger
EDDY EN TEDDY COTTON:
PIONIERS VAN DE NEDERLANDSE JAZZ
 - 36 Hugo Post
VAN ZEEMAN TOT JAZZMUZIKANT
 - 42 Beeldessay
MODELLEN

54 Mitchell Esajas en Mark Ponte
EEN NETWERK VAN ZWART
RADICAAL ACTIVISME IN NEDERLAND

60 Niels Nordholt
JAZZ BEWEEGT NEDERLAND

72 Niels Nordholt
VROUWEN IN JAZZ

78 Beeldessay
JAZZ IN BEELD

88 Walter van de Leur
TIJDSCHRIFT DE JAZZWERELD
(1931-1940)

96 Colofon

VOORWOORD

Jazz in Amsterdam is geen voetnoot van de Amerikaanse muziekgeschiedenis, maar een lokaal gegroeide cultuur, gevormd door migratie, ontmoeting en zelfexpressie. Dit boek en de bijbehorende expositie laten zien hoe die cultuur in de jaren 1930 wortel schoot in de stad en hoe deze periode tot op de dag van vandaag doorwerkt.

A NIGHT ON THE TOWN

Wie in de jaren 1930 's avonds door het centrum van Amsterdam liep, hoorde meer dan het gerafel van trams en het geroezemoes uit cafés. In stegen en straten, achter de ramen van hotels als het Carlton en onder theaterlampen klonk een nieuw geluid: een ritme dat niet vroeg om toestemming, maar om volledige overgave. Langs de Vijzelstraat, modern en breed, klopte het hart van een nieuwe muzikale cultuur. Hier woonden muzikanten, hier werd gespeeld, geoefend en gedroomd. Jazz had haar weg gevonden in de stad, kronkelend als de grachten en bruisend als Amsterdam zelf.

Amsterdam was al eeuwenlang een migrantenstad, een kruispunt van mensen, talen en ideeën. In de jaren 1930 kreeg die diversiteit een nieuwe muzikale vertaling. Jazzmusici uit de Verenigde

Staten, Suriname, het Caribisch gebied en Oost-Europa vestigden zich voor kortere of langere tijd in de stad en brachten hun verhalen, muziek en levenshouding mee. Jazz was daarmee niet alleen een muziekstijl, maar ook een manier van leven, een vorm van zelfexpressie die zich niet liet begrenzen door partituren of maatschappelijke verwachtingen. Muzikale kennis werd doorgegeven van hand tot hand, netwerken ontstonden organisch en Amsterdam groeide uit tot een plek waar jazz niet werd geïmiteerd, maar waar nieuwe stromingen ontstonden.

DE TIJDMACHINE

Stel dat Kid Dynamite en Teddy Cotton samen in een tijdmachine zouden stappen en in 2026 uitstappen in hun eigen stad. Zij zouden ongetwijfeld onder de indruk zijn van de ontwikkeling die de jazz hier heeft doorgemaakt. Wat begon als een praktijkgerichte, vrije muziekvorm is uitgegroeid tot een academische discipline, met het Conservatorium van Amsterdam als internationaal knooppunt waar honderden studenten uit tientallen landen samenkomen. Ook het aantal podia, festivals en speelplekken is aanzienlijk gegroeid en verspreid geraakt over de verschillende stadsdelen. Van het Bimhuis,

café Alto tot aan het ZOJazz Stage delen artiesten van over de hele wereld hun versie van de jazz met het Amsterdamse publiek.

Tegelijkertijd zouden Kid en Teddy waarschijnlijk ook iets missen. De vanzelfsprekende verbinding tussen jazz en de nazaten van Afro-Surinaamse en Afro-Caribische Amsterdammers is in de loop der tijd verzwakt. Voor velen van hen is jazz een ver-van-hun-bed-show geworden en de verhalen over de grondleggers van dit genre in hun eigen stad zijn grotendeels uit het collectieve geheugen verdwenen. Juist deze constatering onderstreept de noodzaak van dit boek en deze expositie. Zichtbaarheid creëren voor wat dreigt te vervagen en om de historische lijnen opnieuw te verbinden met het heden.

DE NOODZAAK VAN HET VOLLEDIGE VERHAAL

Dit boek en de expositie 'Jazz-jaren. Mensen, migratie en muziek in Amsterdam, 1930–1939' tonen hoe rijk en gelaagd deze geschiedenis is. De culturele netwerken van de jaren 1930 worden zichtbaar via muziek, fotografie, beeldende kunst en uniek archiefmateriaal, deels afkomstig uit familiearchieven, die nu voor het eerst worden ontsloten.

Bezoekers en lezers zullen bekende namen tegenkomen, zoals Freddy Johnson, Teddy Cotton, Kid Dynamite, Lex van Spall en Lex Vervuurt, maar ook internationale iconen als Louis Armstrong, Duke Ellington en Cab Calloway, die Amsterdam bezochten en een blijvende indruk achterlieten. Tegelijkertijd is er nadrukkelijk aandacht voor artiesten van wie de namen minder vaak worden genoemd, waaronder de female power van Rosie Poindexter, Alma Braaf en Clara de Vries. Hun aanwezigheid herinnert ons eraan hoe selectief herinnering kan zijn en hoe essentieel het is om archieven te blijven openen, aan te vullen en te delen, zodat het volledige verhaal verteld kan worden.

GEEN VOETNOOT, MAAR FUNDAMENT

'Jazz-jaren. Mensen, migratie en muziek in Amsterdam, 1930–1939' is een uitnodiging tot herwaardering. De expositie en dit boek laten zien dat de jazz van de jaren dertig geen afgesloten hoofdstuk is, maar een fundament onder de Nederlandse muziekgeschiedenis. Amsterdam herbergt talloze jazzverhalen, verscholen in archieven en herinneringen, wachtend om opnieuw te klinken, zoals de beste jazz standards dat generatie na generatie blijven doen.

Ik nodig u van harte uit om dit boek te lezen en de tentoonstelling in het Stadsarchief Amsterdam te bezoeken zodat u het Amsterdam van toen kan ervaren, de Jazzklanken opnieuw hoort en te ontdekken waarom de periode 1930–1939 een onmisbare episode vormt in de geschiedenis van jazz in Amsterdam en in Nederland.

Veel leesplezier,

Graziëlla Hunsel Rivero

*First Lady of Jazz uit Amsterdam-Zuidoost & directeur
ZOJazz Stage*

Joe Appleton

Johnny Mann

Baker

"BIG LOUIS"

Admiral
Frost
Loughborough

Jack Dyer

Johnny Mann

Spacie Lee

Johnny Mann

SWING IN AMSTERDAM

Tegen de achtergrond van economische crisis en opkomend fascisme groeit de populariteit van jazz in Nederland en Amsterdam. Louis Armstrong, Cab Calloway en Duke Ellington treden op in de stad. In de loop van het decennium ontstaat er een kleine lokale scene waarin zowel grote Amerikaanse artiesten als Coleman Hawkins en Freddy Johnson, Surinamers als Kid Dynamite en Teddy Cotton, geboren Amsterdammers als Boy Edgar en Max Polak als migranten uit Oekraïne, Berlijn en Rusland een plek vinden. Muzikanten ontmoeten elkaar in bars, op het Rembrandtplein en in pensions in de omgeving. Terwijl bij de Jazz Liga en in het blad *De Jazzwereld* wordt gediscussieerd over wat zuivere jazz is, wordt in de Palace aan het Thorbeckeplein jazzgeschiedenis geschreven.

< *De Jazzwereld*,
december 1933

LOUIS ARMSTRONG, 1933

“Komt dansen op de muziek van Louis Armstrong en zijn band”, adverteert het Amsterdamse Carlton Hotel in 1933 in de kranten en bladen. Er is door muzikliefhebbers en de media weken naartoe geleefd: de beroemdste jazzartiest van dat moment, Louis Armstrong, treedt voor het eerst op in Nederland. “Ongeloofelijk maar waar; de beroemde zwarte meester van de hot-music komt met zijn eigen band naar ons nuchtere

> *De Jazzwereld*,
november 1933

Piet van Dijk (tenor- en altsax) en Will van de Casteel (piano) in Zwitserland.

Hoewel jazz populair is, is het artiestenbestaan vaak sappelen. De optredens leveren lang niet altijd voldoende op om van te leven. In mei 1937 publiceert tijdschrift *Het Leven* een reportage over Surinamers in Amsterdam. Op twee foto's zien we een groep Afro-Surinamers op het Rembrandtplein staan, volgens het blad is dit de 'artiestenbeurs' waar werkloze Surinamers op zoek zijn naar een nieuwe gig in Amsterdam – als portier, muzikant of danser – te vinden.

JAZZ IN DE VIJZELSTRAAT

Grote internationale sterren als Josephine Baker, Jack Hylton en Louis Armstrong gaan bij aankomst op het Centraal Station linea recta naar het Carlton Hotel, het meest moderne hotel van Nederland. Het bevindt zich aan de kop van de Vijzelstraat, die in het verlengde van het Rokin ligt, en de Heren-, Keizers- en Prinsengracht doorkruist. De zeventiende- en achttiende-eeuwse panden aan de westkant van de straat zijn in de jaren 1920 gesloopt voor verbreding en moderne nieuwbouw, zoals het Carlton en gebouw De Bazel, waar nu het Stadsarchief huist. Aan de zuidkant van de Keizersgracht verrijst de Vijzelflat, met boven appartementen en onder een moderne winkelgalerij. Opvallend veel lokale jazzmusici vinden daar onderdak.

De Vijzelflat omvat de huisnummers 30 tot 102. Op nummer 68 woont Jacoba ter Haak, die haar geld verdient met het verhuren van relatief luxueuze gemeubileerde kamers, 'met alle comfort, bad en lift'. Veel van haar huurders zijn actief in de entertainmentindustrie, waaronder verschillende bekende namen uit de Amsterdamse jazzscene. De Oekraïner Jascha Trabsky, de bekende Afro-Amerikaanse tenorsaxofonist Coleman Hawkins, en de Surinamers Lex van Spall en Teddy en Eddy Cotton, allemaal wonen zij een tijdlang op dit adres.

Het gebouw vormt een creatieve hotspot. Op de bovenste verdiepingen boven de Kerkstraat 234 en 235 zijn ateliers te vinden. Hier woont onder meer kunstenaar Paul Citroen, de oprichter van een nieuwe kunstopleiding. Citroen vangt hier ook andere emigrantenkunstenaars op.¹⁰ Op nummer 72 opent op 9 december 1936 Tai-Ton, 'het Grote Oosten', een van de eerste Chinese restaurants buiten de Nieuwmarktbuurt, waar je terecht kan voor een 'originele' Chinese lunch (tussen de 75 cent en 1 gulden 50) of diner (1 à 2 gulden). In het blok woont in 1938 ook de Afro-Surinaamse theater- en vakbondsman Jan Telegraaf. Trompettist Rolf Goldstein van 'The Chocolate Kiddies' verblijft een tijd op nummer 82.

Er zijn meer plekken in de buurt waar veel muzikanten wonen. Rosie Poindexter, Freddy Johnson en de Jamaicaanse trompettist John Ivenhoe Smith verblijven in 1934 aan Amstel 138. Lex van Spall en Rolf Goldstein, die eerder in de Vijzelstraat woonde, wonen tijdens de opnames met Freddy Johnson een paar panden verderop op nummer 130. Schuin tegenover aan de andere kant van de Amstel heeft fotograaf Cas Oorthuys zijn atelier. Hij maakt in 1935 een serie portretten van Surinaamse jazzmusici als Teddy Cotton, Jules Zegelaar en Kid Dynamite.

De Afro-Amerikaan Johnny Dunn verblijft ondertussen bij de schilder Nola Hatterman in de Falckstraat. De links-geëngageerde schilder is al eerder in contact gekomen met Afro-Surinamers in de stad. In 1930 portretteert Hatterman trompettist Lou Drenthe op een terras. Drenthe neemt regelmatig vrienden mee naar het atelier om zijn portret te laten zien. Nola raakt bevriend met vele Surinaamse Amsterdammers, arbeiders, muzikanten, maar ook activisten als Jan Telegraaf en Otto Huiswoud, hoofdredacteur van het radicale tijdschrift *The Negro Worker*, waar ook Anton de Kom voor schrijft. Ze organiseert regelmatig Surinaamse feestjes. Dat Dunn bij haar verblijft, blijkt uit een zogenaamde woningkaart, waarop

Joe Appleton en zijn band.
V.l.n.r. Joe Appleton
(Jamaica), Johny Gerold
(Suriname), Spadie Lee
(Verenigde Staten) en
Mike Hidalgo (Suriname).
De Jazzwereld, december
1934

H.R. Herwig, Vijzelflat in
de Vijzelstraat, 1927-1930.
Collectie Stadsarchief
Amsterdam

JOE APPLETON EN ZIJN BAND.
n. r.: Joe Appleton, Johnny Gerold, Spadie Lee en Mike Hidalgo.

Vijzelflat gezien vanaf
de Kerkstraat met op de
bovenste verdieping ateliers.
Collectie Stadsarchief
Amsterdam

Nola Hatterman,
Falckstraat met op nummer
9 het woonhuis van Nola
Hatterman waar in 1933
Johnny Dunn woonde.
Tekening, 1946. Collectie
Stadsarchief Amsterdam

Nola Hatterman, *Dansfeest*
in atelier Nola Hatterman,
1940. Collectie Stadsarchief
Amsterdam

de gemeente alle bewoners van een woning registreerde. Het kan geen toeval zijn dat zij juist in deze periode het schilderij *Jazz* maakt. Het kleurrijke werk geeft een prachtig beeld van jazzcultuur in de stad.¹¹

In april 1934 treedt er opnieuw een grote Amerikaanse artiest op in het Carlton aan de Vijzelstraat: Cab Calloway. Hij is bekend van het 'Hi De Hi De Hi De Ho' in zijn beroemdste nummer 'Minnie the Moocher' (1930) en de gelijknamige tekenfilm van Betty Boop (1932). Als ze de kans krijgen, gaan ook de lokale musici kijken bij dit soort grote optredens. Zo gaan Lex Spall en Johnny Dunn en de andere Chocolate Kiddies na afloop van hun gig naar een van de nachtelijke concerten van Calloway. Volgens Van Spall zien de meeste van zijn bandleden de Amerikaan Dunn een beetje als een opschepper, die vaak grote verhalen heeft over zijn tijd in

Harlem en beweert iedereen te kennen. Die avond bij Calloway blijkt daar toch wel iets van waar. Het moment dat Calloway Dunn ziet, roept hij "Stop! Stop! There's my friend! Johnny!".¹²

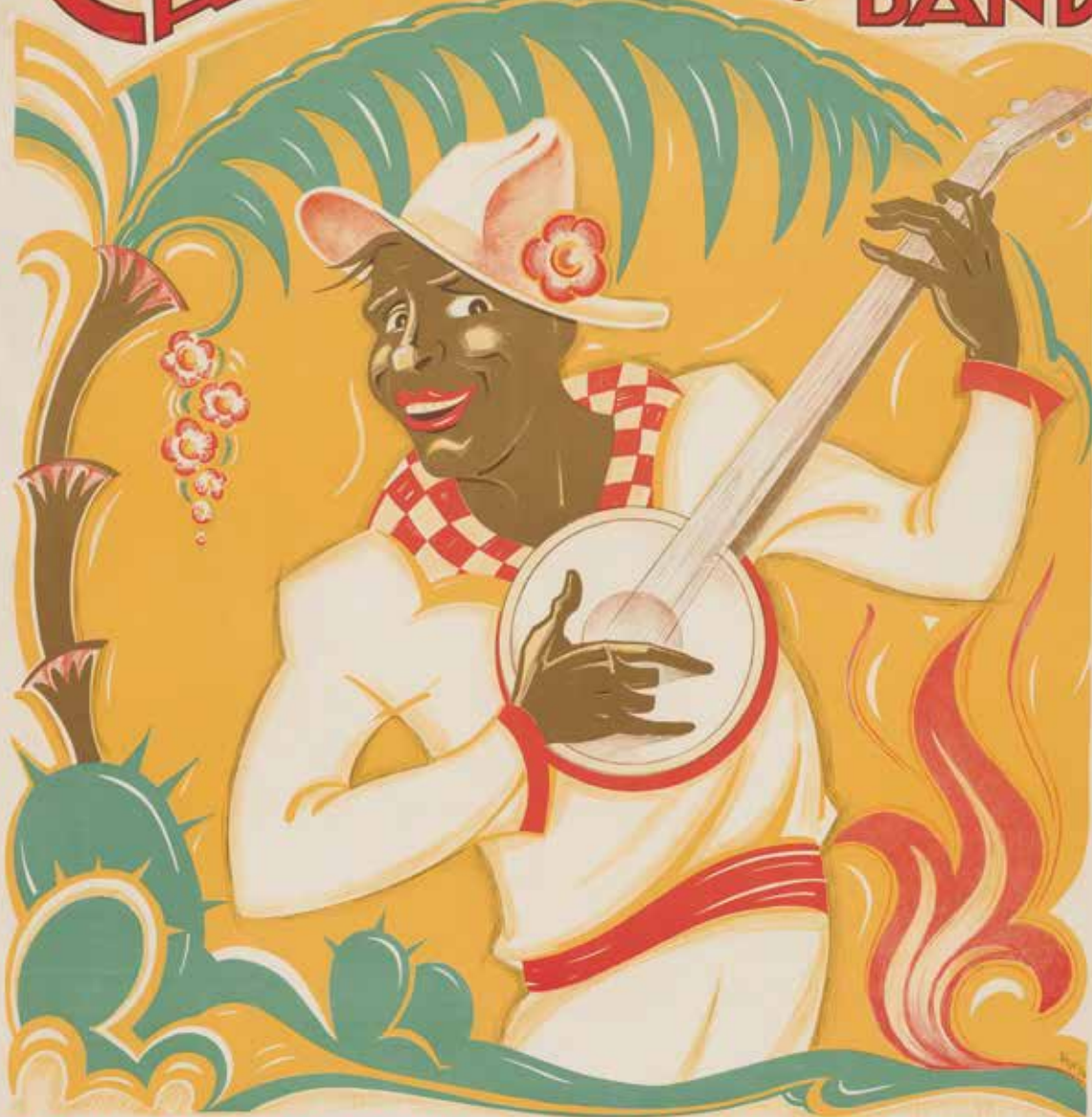
ROSIE POINDEXTER EN FREDDY JOHNSON IN PAPILLON

Ondanks de tegenwerking van de autoriteiten worden er in Amsterdam in de jaren 1930 regelmatig nieuwe dancings en jazzclubs geopend. In september 1934 opent De Kroon aan het Rembrandtplein een dancing op de eerste etage met het 'Jazz Tango orchest De Rosians'.¹³ In bioscoop Alhambra aan de Weteringschans opent in dezelfde maand de nieuwe dancing Papillon. In november strijken daar de Afro-Amerikaanse Freddy Johnson en Rosie Poindexter neer: "Een nieuwe band ...

Affiche optreden
Cab Calloway in Carlton
Hotel, 1934. Albert Hahn jr.
Collectie Stadsarchief
Amsterdam

CAB CALLOWAY

EN ZIJN BAND

VAN 10 TOT 15 APRIL, AMSTERDAM
CARLTON HOTEL

JAZZGESCHIEDENIS OP HET THORBECKEPLEIN

Hawkins wordt een invloedrijke mentor voor de Amsterdamse jazzscene. Een van Amsterdams grootste jazzartiesten, Boy Edgar, vertelt jaren later: “Ik heb het vak geleerd in Nederland, voor de oorlog, van Coleman Hawkins. Die toen in 1936-1937 (...) hier in de Palacebar op het Thorbeckeplein speelde. En dan mocht ik, met een klein aantal andere Nederlandse jazzjongens destijds (...) binnenkomen. Daar heb ik het vak van [jazz] spelen in het publiek geleerd.” Ook Kid Dynamite leert van Coleman Hawkins en legt zich vanaf dat moment, net als Hawk, toe op de tenorsaxofoon.

Het verhaal gaat dat Hawk in de Palace avond aan avond gewerkt zou hebben aan zijn legendarische versie van ‘Body and Soul’. Wanneer Hawkins in 1939 terugkeert naar de Verenigde Staten neemt hij het nummer direct op. Het wordt gezien als een van de vroege voorbeelden van bebop.²⁰ Zijn optredens zouden later voor jazzliefhebbers een belangrijke scheidslijn worden: “Wie Coleman Hawkins op het Thorbeckeplein in Amsterdam heeft horen spelen in de jaren dertig, heeft pas recht van spreken”, schreef journalist en jazzliefhebber Igor Cornelissen in 1992 in *Het Parool*. Onder de bezoekers waren veel HBS-scholieren en ook kunststudenten van de Nieuwe Kunstschool van Paul Citroen, zoals Benno Premssela, de latere eerste voorzitter van het COC.²¹

Internationaal worden de verrichtingen in de Palace ook gevolgd. Wanneer ook Django Reinhardt acte de présence geeft, schrijft een Nederlandse krant op basis van het beroemde blad *The Melody Maker*: “De interessantste swing-uitvoering, die vermoedelijk ooit in Holland gegeven is (...) vond plaats toen Django Reinhardt, de Fransche meester van het plectrum, en Coleman Hawkins samen in het Negro-Palace in Amsterdam op het podium verschenen en, geaccompanyeerd door Freddie Johnson aan de piano en Maurice van Kleef – die

als Hollands „Gene Krupa” geassocieerd wordt – aan het slagwerk hun beste beentje voorzetten.” Dat het om een legendarische periode ging in de Nederlandse jazzgeschiedenis, was de redacteurs van *De Jazzwereld* toen al duidelijk: “In de annalen van Amsterdam geschiedenis zou men achter het jaartal 1937 kunnen vermelden: ‘de jeugd trekt naar het Thorbeckeplein’, want ouderlijke bezwaren schijnen opeens te zijn weggevaagd”.²²

SLOT - THE DUKE IN HET CONCERTGEBOUW

In de periode vlak voor de Tweede Wereldoorlog zijn er – behalve de Amerikanen die hier wonen – weinig grote Afro-Amerikaanse artiesten in Amsterdam. Na een succesvol verblijf in Parijs, waar hij diverse platen maakt, is de Afro-Amerikaanse Jazz-violist Eddy South in februari 1938 te gast in La Gaîté. Een concert wordt live uitgezonden op de radio. In 1939 lukt het *De Jazzwereld* nog een keer om de grote Duke Ellington naar Nederland te halen voor drie concerten. Op zondagavond 9 april speelt ‘het beroemdste en volmaakste Jazzorkest ter wereld’ in het Concertgebouw. “Na het slot volgt een georganiseerde belegering om handteekeningen. Zie het aan, o minnaar van de ernstige muziek, en verwonder u want uit uw concerten kent ge dat niet. En verzuim vooral niet te middernacht bij het Concertgebouw te gaan kijken: daar staan de ‘fans’ in rijen en rijen te wuiven naar de vertrekkende kraal”, schrijft *De Telegraaf*. “Er is één ding wat diep te denken geeft na dit alles. En dat is dat dit het eenige concert van het seizoen was waar men Amsterdamsche jeugd, wild enthousiaste Amsterdamsche jeugd heeft gezien.”

Bernard F. Eilers,
Thorbeckeplein met Palace,
circa 1935. Collectie
Stadsarchief Amsterdam

De swingende Surinaamse broers Kantoor

EDDY EN TEDDY COTTON: PIONIERS VAN DE NEDERLANDSE JAZZ

In de jaren 1930, toen jazz in Nederland nog jong en omstreden was, maakten twee Surinaamse broers furore in de Nederlandse jazz-scene. Alexander Evert Kantoor (1910-1944) en Theodorus Gustaaf Kantoor (1912-1977) werden bekend als Eddy en Teddy Cotton. Trompettist Teddy bleef een bekende naam, ook omdat hij later de Amsterdamse Cotton Club oprichtte. Zijn oudere broer Eddy, een uitzonderlijk contrabassist, raakte echter in de vergetelheid – ten onrechte.

Teddy Cotton met
trompet, jaar onbekend.
Collectie Hans Zirkzee

DE ROUTE VAN SURINAME NAAR AMSTERDAM

Rond 1930 heersten in Suriname grote werkloosheid en sociale onrust. Voor veel jonge mannen bood migratie de enige uitweg. Curaçao, de Verenigde Staten en vooral Nederland waren fel begeerde bestemmingen.

Ook de broers Kantoor verlieten hun geboorteland. In 1930 monsterde Eddy aan als zeeman op de S.S. Nickerie van de KNSM.¹ Tijdens zijn reizen leerde hij het Caribisch gebied en Noord-Amerika kennen. Door regelmatig bezoek aan New York, met name de wijk Harlem, het kloppend hart van de nieuwe muziek, maakte hij

Lou Drenthe is trompettist en bandleider van de 'St Louis Rhythm Kings' en acteert in toneelstukken. Nola Hatterman schreef in een brief dat Drenthe de eerste was die haar vertelde over de Surinaamse geschiedenis en de verschrikkingen van de slavernij. Zij portretteert hem, zittend op een terras. Drenthe is trots op

dit portret. Regelmatig neemt hij vrienden mee naar het atelier van Hatterman om het te laten zien. Ook voor Hatterman was het werk belangrijk. Bij de opening van een tentoonstelling in het Stedelijk Museum in 1932 staat zij trots naast het schilderij voor de camera van het Polygoonjournaal.

Nola Hatterman, *Op het terras* / *Portret van Louis Richard Drenthe*, 1930.
Collectie Stedelijk Museum
Amsterdam

Berthe Edersheim,
Jan Telegraaf, 1936.
Collectie Museum Arnhem

Albert Jan Telegraaf is acteur en fabrieksarbeider. In 1935 is hij oprichter en eerste voorzitter van de Bond van Surinaamse Arbeiders. In 1936 speelt hij in het toneelstuk *De figurant* in het Amstel Theater. In datzelfde jaar wordt hij geportretteerd door Berthe

Edersheim. Edersheim deelt een atelier met de politiek sterk geëngageerde schilder Harmen Meurs, om de hoek van het theater aan de Amstel. Ook Meurs portretteert Telegraaf.

EEN NETWERK VAN ZWART RADICAAL ACTIVISME IN NEDERLAND

Terwijl jazz in de jaren 1930 Amsterdam veroverd, kent deze periode ook een internationale golf van Zwarte antikoloniale bewegingen in de Caribische koloniën, de Verenigde Staten en koloniale metropolen als Parijs en Londen. Deze golf van Zwart activisme bereikt in de jaren 1930 Nederland, in het bijzonder Amsterdam en Den Haag. Activisten richten zich op de belangen van Surinaamse arbeiders in Nederland en Suriname en op de internationale strijd tegen imperialisme en fascisme. Verschillende Afro-Surinaamse Amsterdammers zijn hier nauw bij betrokken, onder wie Albert Jan Telegraaf en Jimmy van der Lak. In Amsterdam komen zo muziek en antikoloniale strijd samen, waarbij de jazzscene een ontmoetingsplek is voor Afro-Surinaamse artiesten en activisten.

C.A.J. van Angelbeek, Anton
de Kom bij een protest-
bijeenkomst, 1933. Collectie
C.A.J. van Angelbeek /
Stadsarchief Amsterdam

COLOFON

Dit boek verschijnt ter gelegenheid van de gelijknamige tentoonstelling in Stadsarchief Amsterdam, van 3 april t/m 13 september 2026.

UITGAVE

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
wbooks.com
in samenwerking met Stadsarchief Amsterdam
amsterdam.nl/stadsarchief

TEKST

Mitchell Esajas, Graziëlla Hunsel Rivero,
Niels Nordholt, Mark Ponte, Hugo Post,
Walter van de Leur, Wonny Stuger

REDACTIE

Mark Ponte, Niels Nordholt, Sophie Tates

ONTWERP

Miriam Schlick, ExtraBlond

PROJECTTEAM

STADSARCHIEF AMSTERDAM

Pim van Apeldoorn, Nikki Boot, Cristina Duran
Casablancas, Jochem Kamps, Ronnie Kroes,
Mike Manuputty, Niels Nordholt, Mark Ponte,
Meino Schraal, Gili Soetendorp, Giorgio Toppin,
Leonie Wijsman

MET DANK AAN:

Emma Los Tholozan, Erik Schmitz,
Puck Ternede

FOTOVERANTWOORDING

Het gebruikte beeldmateriaal is afkomstig uit verschillende bronnen. Op volgorde van voorkomen:
Het Nationaal Archief, pp. 10-11 © ANP inzake sfa222,
CCo pp. 40-41, 60, 63, 65, 69, 88; Allard Pierson/
Nederlands Jazz Archief, pp. 13, 20, 23, 26, 36, 62, 67;
Hans Langeweg, pp. 28, 75; Hans Zirkzee, pp. 31, 34;
Courtesy US National Archives, p. 72; Familie Elia-

zar, p. 74; Joost Groeneboer, p. 33; Cas Oorthuys/
Nederlands Fotomuseum pp. 42, 48-53; Collectie
Aarnout Helb, p. 44, © Erven Jan Meine Jansen;
Universitaire Bibliotheken Leiden, p. 45; Stedelijk
Museum Amsterdam, p. 46, © De erven Baag;
Museum Arnhem, p. 47, © Erven Berthe Eders-
heim; Nationaal Archief Suriname, p. 56; Internati-
onaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, p. 59;
Maria Austria Instituut, p. 71 © Maria Austria/MAI

Omslag: Maria Austria, *Kid Dynamite en een
dansende man*, 1948. Collectie Maria Austria
Instituut, © Maria Austria/MAI.

Binnenkant omslag: Nola Hatterman, *The Trumpet
Player*, 1936 of eerder. Collectie Stedelijk Museum
Amsterdam. © De erven Baag
Binnenkant achterflap: Maria Austria, *Portier van
La Cubana*, 1948. Collectie Maria Austria Instituut,
© Maria Austria/MAI.

© 2026 WBOOKS Zwolle / Stadsarchief
Amsterdam / de auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze
uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen
in een geautomatiseerd gegevensbestand, of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige
wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door
fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten
met betrekking tot de illustraties volgens de
wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die
desondanks menen zekere rechten te kunnen
doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever
wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aan-
gesloten bij een CISAC-organisatie is het auteurs-
recht geregeld met Pictoright te Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2026.

ISBN 978 94 625 8780 9
NUR 693

Deze tentoonstelling
en deze publicatie
werden mogelijk
gemaakt door de
financiële steun van

Mondriaan fonds
voor beeldende kunst & erfgoed

Stichting
Vrienden
Stadsarchief
Amsterdam

het
Cultuurfonds

JHF Jaap
Harten
Fonds

